

Застосування таксономії Блума на різних етапах уроку літератури

Сімак Наталія Федорівна

Вікнинська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів

Катеринопільської районної ради Черкаської області

В сучасних умовах технологічність стає домінуючою характеристикою діяльності людини, означає перехід на якісно новий ступінь ефективності й оптимальності. Освітня політика держав акцентує увагу на розвиткові особистості, її якостей, талантів і здібностей. Характеризуючи стан освіти, вчені підкреслюють, що в ній мають місце кризові явища, які є наслідком відставання освіти від науки і виробництва. Незважаючи на те, що освіта обумовлює науково-технічний прогрес, вона чинить опір інноваційним явищам у власному середовищі.

У теорії і практиці середньої і вищої школи мають місце протиріччя, які зумовлюють необхідність пошуку нових технологій навчання:

— між суспільною формою здійснення професійної чи навчальної діяльності, колективним характером праці і спілкування її суб'єктів та індивідуальною технологією оволодіння цією діяльністю;

— між необхідністю здійснення діяльності на рівні активності і творчості та функціонуванням репродуктивного мислення, пам'яті, індуктивної логіки процесу засвоєння знань під час навчання;

— між спрямованістю змісту навчальної діяльності на вивчення минулого соціального досвіду та орієнтацією суб'єкта навчання на результативність майбутньої професійної діяльності;

— між функцією відображення педагогічної реальності у системі психолого-педагогічних понять і категорій і необхідністю реалізації конструктивно-аналітичної функції в процесі вивчення навчальних дисциплін.

Запровадження педагогічних технологій у практику розпочинається у 60-х роках ХХ ст. В зарубіжній теорії і практиці воно пов'язане з іменами Б. Блума, Д. Брунера, Дж. Керола, С. Сполдінга, Д. Хамбліна, Ю. Бабанського, В.

Беспалька, П. Гальперина, Н. Щуркової, а в українській науці – А. Алексюка, В. Бондаря, В. Вонсович, В. Лозової, І. Підласого, А. Фурмана та ін.[2]

Найбільш відомою є класифікація цілей пізнавальної діяльності запропонована американським ученим Б. Блумом, яку використовують при плануванні навчання і оцінці його результатів. Вона є надійним інструментом дослідної перевірки нових курсів.

Після закінчення Другої світової війни група американських педагогів і психологів під керівництвом відомого вченого Б. Блума розробила загальні способи і правила чіткого формулювання та впорядкування педагогічних цілей. У 1956 р. вийшла у світ "Таксономія", частина, в якій було описано цілі пізнавальної (когнітивної) області. Поняття "таксономія" взято з біології (у перекладі з грецької означає "розміщення у порядку"; "закон").

Наведемо приклад таксономії цілей навчання, які охоплюють пізнавальну (когнітивну) сферу.

Таблиця 1. Категорії навчальних цілей в когнітивній сфері

Основні категорії навчальних цілей

Приклади узагальнених типів навчальних цілей

1. Знання

Ця категорія означає запам'ятовування і відтворення вивченого матеріалу від конкретних фактів до цілісних теорій

Учень:

- знає терміни, що використовуються,
- знає конкретні факти,
- знає методи і процедури,
- знає основні поняття,
- знає правила і принципи.

На етапі актуалізації опорних знань при вивченні теми Ф.М.Достоевський «Злочин і кара». Суть «теорії» Роскольникова учні працюють в парах, ставлячи запитання одне одному і відповідаючи на них.

- На які дві частини ділив людей Раскольников?

- Кого Раскольников називає «великою грішницею»?
- Яку легенду з Євангелія читали Раскольников і Соня?
- Кому Раскольников зізнається у вбивстві старої лихварки та Єлизавети?
- Кому віддає останні гроші Раскольников? [1]

2. Розуміння

Його показником може бути перетворення (трансляція) матеріалу з однієї форми вираження в іншу (напр., із словесної в математичну); інтерпретація матеріалу учнем (пояснення, короткий виклад); передбачення подальшого розвитку явищ, подій, наслідків чи результатів.

Учень:

- розуміє факти, правила, принципи,
- інтерпретує словесний матеріал, схеми, графіки, діаграми,
- перетворює словесний матеріал в математичні вирази;
- приблизно описує майбутні наслідки, які витікають з наявних даних.

При вивченні в 7 класі теми О.Генрі «Останній листок» на етапі засвоєння прочитаного матеріалу можна поставити ряд таких запитань

- Чому О.Генрі називають «великим розрадником»?
- Чи згодні ви з такою оцінкою його творчості?
- Що допомагало О.Генрі перемагати скрутні життєві обставини?

3. Застосування

Ця категорія означає уміння використовувати вивчений матеріал у конкретних умовах і нових ситуаціях. Вона передбачає: застосування правил, методів, понять, законів, принципів, теорій.

Учень:

- використовує поняття і принципи в нових ситуаціях;
- застосовує закони і теорії в конкретних практичних ситуаціях;
- демонструє правильне застосування методу чи процедури.

На етапі підбиття підсумків уроку вивчення теми «Взаєморозуміння та прагнення зробити добро іншому як засіб подолання життєвих негараздів в

новелі О.Генрі «Останній листок»» можна застосувати в житті такі моральні уроки, отримані на нашому занятті:

- ніколи не можна втрачати бажання жити;
- іноді чиясь легкодухість оплачується занадто високою ціною – життям іншої людини;
- не можна сприймати людей, навіть не привабливих, негативно, адже в кожній людині є щось гарне, треба лише вміти це побачити;
- життєві негаразди лише загартовують. [3]

4. Аналіз

Ця категорія означає вміння поділити матеріал на складові частини так, щоб чітко проявилася його структура. Вона передбачає: знаходження частин цілого, виявлення взаємозв'язків між ними, усвідомлення принципів організації цілого. Навчальні результати вимагають усвідомлення як змісту навчального матеріалу, так і його внутрішньої будови.

Учень:

- виділяє приховані припущення;
- бачить помилки і недоліки в логіці міркувань;
- розмежовує факти і наслідки;
- оцінює значущість даних.

При вивченні життєвого шляху Артюра Рембо можна використати прийом мандрівка. Групи «мандрують» незнайомим маршрутом, використовуючи для цього матеріал із різних літературних джерел. Розповідь ведеться біля карти. [1]

5. Синтез

Ця категорія означає вміння комбінувати елементи так, щоб одержати нове ціле. Таким новим продуктом може бути: повідомлення (виступ, доповідь), план дій, схеми, які впорядковують наявні дані. Навчальні результати передбачають діяльність творчого характеру з акцентом на створення нових структур.

Учень:

- пише невеликий твір;
- пропонує план проведення експерименту;
- використовує знання з різних галузей, щоб скласти план вирішення тої чи іншої проблеми.

6. Оцінка

Ця категорія означає вміння оцінювати значення того чи іншого матеріалу (твердження, художнього твору, дослідницьких даних). В основі судження учня повинні бути чіткі критерії: внутрішні (структурні, логічні) чи зовнішні (відповідність поставленим меті). Критерії можуть визначатися самими учнями чи пропонуватися учителем.

Учень:

- письмово оцінює логіку побудови матеріалу;
- оцінює відповідність висновків наявним даним, значущість того чи іншого продукту діяльності, використовуючи внутрішні критерії;
- оцінює значущість того чи іншого продукту діяльності, використовуючи зовнішні критерії.

Так, новий матеріал з мови корисно подавати дітям у вигляді блок-схем, таблиць, малюнків, пірамід і т.п.

Вдома за власноруч складеною схемою учні готують усне лінгвістичне повідомлення, добирають приклади.

Учні отримують випереджувальне завдання: самостійно скласти зорову схему-опору до теми, яка буде вивчатися.

На уроці декілька учнів презентують свою роботу, виступаючи у ролі вчителя, пояснюють новий матеріал. Оцінюється не тільки правильна, а й оригінальна подача нової теми.

Поступово учні привчаються до роботи з підручником, іншими джерелами, адже останній етап передбачає саме творчий підхід.

Учні "малюють" основні теоретичні поняття у вигляді структур, матриць, пірамід "хмарки".

Такий підхід дозволяє практикувати систему уроків різного типу в межах однієї теми, вивільняє час для розв'язання учнями системи усних і письмових завдань, спрямованих на саморозвиток особистості, формування мовленнєвої компетенції. Особистість учня з об'єкта навчання перетворюється на головну фігуру. Багаторазове повторення матеріалу в найрізноманітніших формах, групування і подача матеріалу у вигляді блок-схем довели, що навчання під силу всім.

На думку Г. Лозанова, така система роботи спрямована на комплексний розвиток творчої особистості учня.

З практичної точки зору, таксономія Блума допомагає правильно побудувати контрольну роботу, тест, або письмовий екзамен. Знаючи блумівські рівні розвитку когнітивної сфери учнів вчитель може зорієнтуватися, які з його учнів здатні до застосування, аналізу, синтезу матеріалу, а які ще знаходяться на нижчих рівнях "знання" (точніше, запам'ятовування) і "розуміння." Якщо з плином часу більшість учнів залишається на цих нижчих рівнях засвоєння матеріалу, вчителю час подумати, чи вірна його навчальна тактика, чи дійсно він досягає своїх учнів, "достукується" до них.

Особливістю цих завдань є те, що вони створені, керуючись оновленою таксономією Б. Блума.

Відзначимо, що процес розв'язування завдання відповідного рівня передбачає залучення навичок мислення усіх попередніх рівнів, тобто при розв'язуванні вправи, яка передбачає аналіз матеріалу, учень обов'язково

залучає знання, демонструє розуміння матеріалу та його використання на практиці.

Типовими завданнями, під час виконання яких учні демонструють свої навички запам'ятовування, є запитання і тестові завдання. При відповіді на запитання учень згадує та переказує вивчений матеріал, а коли працює з тестовими завданнями, то – розпізнає правильну відповідь. У процесі розв'язування завдань учні демонструють розуміння матеріалу.

Наступним рівнем розвитку мислення є використання набутих знань та умінь. Цей рівень передбачає використання знань й умінь у знайомих або нових ситуаціях. Наскільки ситуація або завдання будуть для учнів новими, визначити досить складно. Якщо вчитель попередньо пояснив процес виконання завдання, то у процесі розв'язування учні будуть демонструвати лише знання та розуміння вивченого матеріалу. У випадку, коли в умові завдання присутні нові елементи або ситуації, які вчитель раніше не розглядав, то можна вважати, що при розв'язуванні такого завдання учні використовують знання та навички у нових ситуаціях.

У сучасних умовах швидкої зміни та оновлення програмного матеріалу з літератури вчителі не мають достатньої кількості завдань. Таксономія Блума допомагає їм формулювати умови задач таким чином, щоб навчальний процес сприяв розвитку в учнів навичок мислення високого рівня, сприяє формуванню у них критичного мислення. [4]

Список літератури

1. Голуб О. Важлива складова вчительської майстерності./Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2009. - № 6.
2. Смульсон М.Л. Психологія розвитку інтелекту. – К., 2001. – 276 с.
3. Сутула О., Тригуб І. Орієнтовне планування уроків зарубіжної літератури /Всесвітня література в середніх навчальних закладах України. – 2008. - № 3.
4. <http://www97.intel.com/en/ProjectDesign/ThinkingSkills/ThinkingFrameworks/Bloom_Taxonomy.htm>